

**T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI**

HARİTA-TAPU-KADASTRO

**BORÇ İLİŞKİLERİ
380H00019**

Ankara, 2011

- Bu modül, mesleki ve teknik eğitim okul/kurumlarında uygulanan Çerçeve Öğretim Programlarında yer alan yeterlikleri kazandırmaya yönelik olarak öğrencilere rehberlik etmek amacıyla hazırlanmış bireysel öğrenme materyalidir.
- Millî Eğitim Bakanlığınca ücretsiz olarak verilmiştir.
- **PARA İLE SATILMAZ.**

İÇİNDEKİLER

AÇIKLAMALAR	ii
GİRİŞ	1
ÖĞRENME FAALİYETİ-1	3
1. BORÇ İLİŞKİSİNDE ÖZEL DURUMLAR.....	3
1.1. Temsil	3
1.1.1. Temsilin Tanımı ve Türleri.....	3
1.1.2. Temsil Görevinin Şekli ve Kapsamı	6
1.1.3. Temsilin Sona Ermesi	7
1.2. Borçların Üçüncü Kişilere Etkileri	7
1.2.1. Üçüncü Kişiler Lehine Sözleşme.....	7
1.2.2. Üçüncü Kişinin Edasına Taahhüt	8
1.2.3. Kanuni Halefiyet.....	8
1.3. Alacağın Temliki ve Borcun Nakli	8
1.3.1. Alacağın Temliki	9
1.3.2. Borcun Nakli.....	10
1.4. Müteselsil Borç İlişkisi	11
1.4.1. Müteselsil Borcun Doğuşu	12
1.4.2. Müteselsil Borcun Hükümleri.....	12
UYGULAMA FAALİYETİ	13
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	15
ÖĞRENME FAALİYETİ-2	16
2. BORÇ İLİŞKİLERİNİN SONA ERMESİ	16
2.1. Borçları Sona Erdiren İradî Sebepler	16
2.1.1. İfa.....	17
2.1.2. Fesih.....	18
2.1.3. Yenileme.....	18
2.1.4. Takas.....	19
2.1.5. İbra.....	20
2.2. Borçları Sona Erdiren İradî Dışı Sebepler	20
2.2.1. İfanın İmkânsızlığı (Kusursuz İmkânsızlık)	20
2.2.2. Zaman Aşımı	21
UYGULAMA FAALİYETİ	23
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	25
MODÜL DEĞERLENDİRME	26
CEVAP ANAHTARLARI.....	29
KAYNAKÇA	30

AÇIKLAMALAR

KOD	380H00019
ALAN	Harita-Tapu-Kadastro
DAL/MESLEK	Tapuculuk, Kadastroculuk
MODÜLÜN ADI	Borç İlişkileri
MODÜLÜN TANIMI	Borçlar Kanunu'na uygun olarak borç ilişkisinde özel durumlar ve borç ilişkilerinin sona ermesi ile ilgili bilgi ve becerilerin kazandırıldığı bir öğrenme materyalidir.
SÜRE	40/32
ÖN KOŞUL	Ön koşul yoktur.
YETERLİK	Borç ilişkilerini kavramak
MODÜLÜN AMACI	Genel Amaç Sınıf ortamında, Borçlar Kanunu'na uygun olarak Borçlar Hukuku'nu oluşturan temel esaslara göre işlem yapabileceksiniz. Amaçlar 1. Borçlar Kanunu'na göre borç ilişkisinde özel durumlarla ilgili işlemler yapabileceksiniz. 2. Borçlar Kanunu'na göre borç ilişkisinin sonlandırılmasını kavrayabileceksiniz.
EĞİTİM ÖĞRETİM ORTAMLARI VE DONANIMLARI	Ortam: Sınıf, bilgi teknolojileri ortamı Donanım: Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, internet, broşür, gazete, dergi, resimler, kitaplar, yansıtıcı (projeksiyon), örnek olay incelemeleri
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	Modül içinde yer alan her öğrenme faaliyetinden sonra verilen ölçme araçları ile kendinizi değerlendireceksiniz. Öğretmen modül sonunda ölçme aracı (çoktan seçmeli test, doğru-yanlış testi, boşluk doldurma, eşleştirme vb.) kullanarak modül uygulamaları ile kazandığımız bilgi ve becerileri ölçerek sizi değerlendirecektir.

GİRİŞ

Sevgili Öğrenci,

Hukuk, insan hayatının ayrılmaz bir parçasıdır. Günlük yaşantımızı belirli bir düzen içinde sürdürebilmek için hukuk kurallarına ihtiyaç duyarız.

Bu modül içerisinde inceleyeceğimiz borç ilişkileri, Borçlar Hukuku'nun konularındandır. Borçlar Hukuku, borç ilişkisinin doğumunu, hükümlerini, türlerini ve sona ermesini düzenleyen bir özel hukuk dalıdır.

Dar anlamda borç, sadece para borcunu ifade eder ve iki kişiden birinin diğerine karşı yerine getirmekle yükümlü bulunduğu edimdir. Örneğin terzi ile yapmış olduğumuz elbise dikimi sözleşmesinde, terzinin borcu elbiseyi dikmek; bizim borcumuz ise bedeli ödemektir. Burada da görüldüğü gibi borç ilişkisi, her iki tarafa da sorumluluk yüklemektedir.

Geniş anlamda borç ilişkisi ise alacaklı ve borçlu diye isimlendirilen iki taraf arasında mevcut bulunan hukuki bir bağlıdır.

Borç ve alacak kavramları, tüm insanların hayatları içinde önemli bir yer tutar. Bu modül içerisinde Borçlar Kanunu'na göre borç ilişkisinde özel durumları ve Borçlar Kanunu'na göre borç ilişkisinin sonlandırılmasını göreceksiniz.

ÖĞRENME FAALİYETİ-1

AMAÇ

Gerekli ortam sağlandığında Borçlar Kanunu'na göre borç ilişkisinde özel durumlarla ilgili işlemler yapabileceksiniz.

ARAŞTIRMA

- Çevrenizdeki bilgi kaynaklarından temsil ve temsilin önemi konusunu araştırınız.
- Bu konuda bir rapor hazırlayıp sınıf ortamında arkadaşlarınıza sunumunu yapınız.

1. BORÇ İLİŞKİSİNDE ÖZEL DURUMLAR

1.1. Temsil

Bu başlık altında temsilin tanımı ve çeşitlerini, temsilin günümüzdeki önemini inceleyeceğiz.

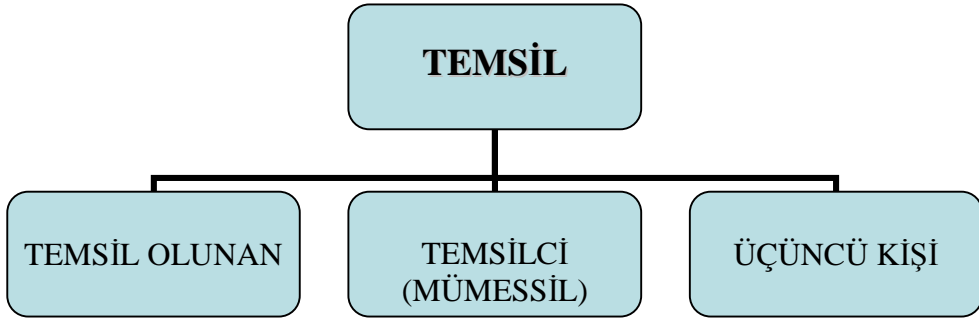
1.1.1. Temsilin Tanımı ve Türleri

Temsil, genel olarak bir hukuki işlemin ya da sözleşmenin, temsil olunan bir kimse adına ve hesabına, başka bir kimse (temsilci, mümessil) tarafından yapılmasıdır.

Günümüz şartlarında, birtakım hukuki, ekonomik zorunluluklar ve gereksinimler neticesinde temsil kurumunun önemi daha da artmıştır. Gerek ticari hayattaki ilişkilerde gerekse olağan hukuki işlemlerde bulunmak isteyen kimselerin, her zaman için bu işlemleri kendilerinin yapmaları mümkün olamamaktadır. Aynı şekilde şirketler, dernekler, vakıflar gibi tüzel kişilerin adına ve hesabına işlem yapmak da ancak onları temsil eden gerçek kişiler vasıtasıyla mümkün olabilmektedir.

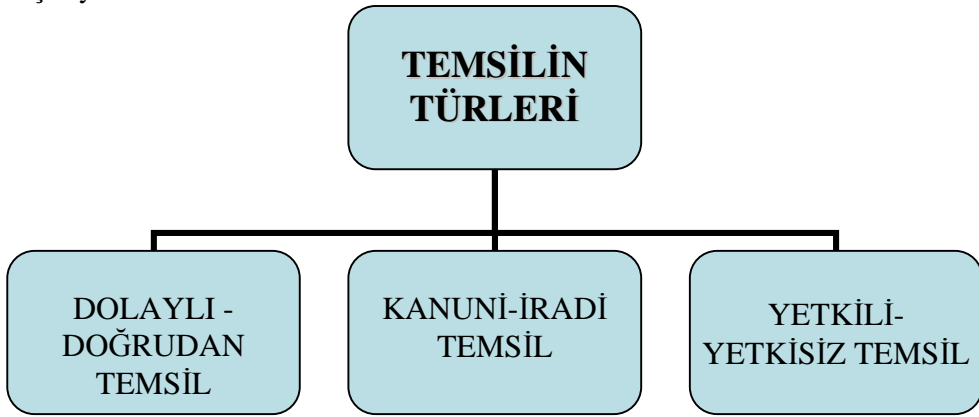
Temsil ilişkisinde her zaman üç kişi söz konusudur. Bunlardan ilki temsil olunan şahıstır. Temsil olunan şahıs adına ve hesabına işlem yapan kimseye ise temsilci ya da mümessil denir. Tabii ki ilişkinin üçüncü ayağı da kendisi ile işlem yapılan üçüncü şahıstır.

Bu ilişkide mümessil, üçüncü şahıs ile temsil olunan adına ve hesabına işlem yapar.

Grafik 1.1: Temsil ilişkisinde kişiler

Temsil; dolaylı - doğrudan temsil, kanuni-iradi temsil ve yetkili- yetkisiz temsil olmak üzere üçe ayrılır.

Grafik 1.2: Temsilin türleri

➤ **Dolaylı (vasıtalı) temsil-doğrudan (vasıtasız) temsil**

Mümessil (temsilci) in yapmış olduğu hukuki işlemi başkası hesabına ancak kendi adına yapması hâlinde söz konusu olan temsile dolaylı, başka bir deyişle vasıtalı temsil adı verilir.

Dolaysız (vasıtasız) temsil ise Borçlar Kanunu'nda düzenlenmiş bulunan, vasıtalı temsile nazaran daha gelişmiş ve uygulamada daha sık karşılaşılan temsil türüdür. Dolaysız temsilde, yapılan işlem baştan itibaren temsil olunanın adına ve hesabındadır ve bu durum işlemin yapıldığı üçüncü şahsa baştan itibaren bildirilir. Bu nedenle de temsilci yapmış olduğu işlemde doğan herhangi bir sonucu üzerine almaz. Başka bir deyişle, vasıtasız temsilde, yapılan işlemde doğan tüm haklar ve borçlar, baştan itibaren temsil olunan kimse üzerine hüküm ve sonuç doğurur.

Dolaysız temsilde, mümessilin (temsilci) kanundan ya da temsil olunanın iradesinden kaynaklanan bir temsil yetkisinin bulunması ve işlemi bu yetkiye dayanarak temsil olunanın adına ve hesabına yaptığını üçüncü şahsa baştan itibaren bildirmiş olması şarttır. Aksi takdirde, yapılan işlem ya yetkisiz temsil ya da yukarıda bahsettiğimiz vasıtalı temsil hükümlerine tabi olur.

Dolaysız temsilde, temsil yetkisi verilen kimsenin (mümessilin) temyiz kudretine sahip olması gerekli ve yeterlidir. Zira mümessil üçüncü şahısla işlem yaparken temsil olunan adına ve hesabına sonuç doğuracak olan kendi iradesini açıklar. Yaptığı işlemler kendi üzerine herhangi bir borç yüklemeyeceği içindir ki reşit olması şartı aranmaz.

➤ **Kanuni temsil – iradi temsil**

Mümessilin (temsilci) temsil yetkisini bizzat kanun hükmünden aldığı temsil türüne kanuni temsil denir. Küçüklerin ve kısıtlıların (mahcurların) veli ve vasilerinin temsil yetkisi, kanuni temsile birer örnektir. Kanuni temsil yetkisini haiz olan kimselere kanuni temsilci (kanuni mümessil) adı verilir.

İradi temsil yetkisi ise temsil olunanın iradesinden kaynaklanır. Temsil yetkisi, adına ve hesabına işlem yapılacak olan kimse tarafından, tek taraflı ve varması gerekli bir irade beyanı ile mümessile verilir. Bu irade beyanı, kural olarak herhangi bir şekilde tabi değildir. Sözlü ya da yazılı olarak verilebileceği gibi sarıh ya da zımnî olarak da verilebilir. Temsilciye, kendisine verilen yetkiyi üçüncü şahıslara ispatlaması için verilen yazılı belgeye ise salahiyetname (temsil belgesi) adı verilir.

İradi temsil yetkisi, bu yetkiyi veren kimse tarafından süre, şahıs, konu, yer ve zaman bakımından sınırlanabilir ve geri alınabilir. Bu anlamda, mümessile her türlü işlemi yapabilmesi için verilmiş olan temsil yetkisine genel temsil yetkisi; yukarıda ifade ettiğimiz hususlardan sınırlandırılmış olan temsil yetkisine ise özel temsil yetkisi denir.

Temsil yetkisinin verildiği üçüncü şahıslara ilan ve sair vasıtalar yoluyla bildirildiği takdirde, yetkinin sınırlandırıldığı ya da geri alındığı (mümessilin azledildiği) da yarı vasıtalar yoluyla bildirilmelidir.

Mümessile verilmiş olan temsil yetkisi, süresinin dolması, yetkiye konu olan işlemin yapılması, temsilcinin ya da temsil olunanın ölümü, gaipliğine karar verilmesi, iflas etmesi, fiil ehliyetini yitirmesi, temsilcinin istifa etmesi (yetkiden vazgeçmesi) yahut da azledilmesi (yetkinin elinden alınması) gibi nedenlerle sona erer.

Kendisine verilmiş olan yetkinin sona erdiğini bilmeyen temsilcinin iyi niyetli üçüncü şahıslarla, yani yetkinin alındığını bilmeyen kimselerle yapmış olduğu işlemler temsil olunan şahsı bağlar. Ancak temsil yetkisi, temsil olunanın ölümü, gaipliğine karar verilmesi, fiil ehliyetini yitirmesi ya da iflası nedeniyle sona ermiş ise mümessilin iyi niyetli üçüncü şahıslarla yaptığı işlemler temsil olunanı ya da onun haleflerini bağlamaz.

Mümessile salahiyetname verilen durumlarda, yetkinin geri alınması hâlinde, mümessil bu belgeyi temsil olunana iade etmek ya da mahkemeye tevdi etmek (bırakmak) zorundadır. Mümessilin bu vazifeyi yapması için gerekli önlemleri almaktan imtina ederek ihmalkâr davranan kimseler, onun bu belgeye dayanarak yaptığı işlemlerden üçüncü şahısların maruz kaldıkları zararı ödemekle sorumlu olurlar.

➤ **Yetkili temsil – yetkisiz temsil**

Temsilcinin kanundan ya da temsil olunanın iradesinden kaynaklanan bir yetkiye dayanarak temsil olunan adına ve hesabına işlem yapmasına yetkili temsil adı verilir. Yetkili temsilde, mümessilin yaptığı işlemler, baştan itibaren tüm hüküm ve sonuçlarını temsil olunan kimse üzerine doğurur.

Bir kimsenin, temsil yetkisi bulunmaksızın başka bir kimsenin namına ve hesabına hukuki işlemler yapmasına yetkisiz temsil adı verilir. Yetkisiz temsil çeşitli şekillerde ortaya çıkabilir:

- Temsilciye hiçbir temsil yetkisi verilmemiş olabilir.
- Temsilciye temsil yetkisi verilmiş olmakla beraber temsilci bu yetkinin sınırlarını aşmış olabilir.
- Temsil yetkisi vermiş olan kimse fiil ehliyetini yitirmiş olabilir.

Bu durumların tümünde, temsilcinin yapmış olduğu hukuki işlemlerde hiçbir yetkisi yoktur ve yapılan hukuki işlem tek taraflı olarak temsil olunanı bağlamaz.

Yetkisiz temsilcinin yaptığı işlem temsil olunanı bağlamaz. Bağlayabilmesi için temsil olunanın o işleme icazet vermesi gerekir. İşlem, icazet verilinceye kadar tek taraflı bağlamazlık yaptırımına tabidir. Üçüncü kişi, temsil olunandan uygun bir süre içinde icazet (onay) verip vermeyeceğini bildirmesini isteme hakkına sahiptir. Temsil olunan, bu süre içinde icazet vermeyeceğini belirtir veya süreyi sessiz geçirirse işlem, üçüncü kişi açısından da bağlayıcılık değerini kaybeder. İcazet verilmezse iyi niyetli üçüncü kişi yetkisiz temsilciden menfi zararının tazminini isteyebilir. Eğer yetkisiz temsilci kusurlu ise daha fazla tazminata da hükmedilebilir.

Örneğin temsilciye 10 ton elma alması talimatı verilmiştir. Ancak temsilci 10 ton üzüm almıştır. Temsilci başka maldan almış yani temsil sınırını aşmıştır. İşlem üçüncü kişiyi bağlar ama temsil edileni bağlamaz. Temsil edilen icazet (onay) verebilir. Ya da reddedebilir. Onay verilmez ise temsilci üçüncü kişinin maddi zararını ödemelidir. Yargıcın takdir yetkisi vardır. Üçüncü kişi temsilcinin temsil yetkisinin olmadığını biliyorsa zararının karşılığını isteyemez.

1.1.2. Temsil Görevinin Şekli ve Kapsamı

Temsil yetkisi süre, kişi ve konu bakımından sınırlandırılabilir. Temsil yetkisi temsil olunana ait her türlü işlemin yapılması için verilmişse buna genel temsil yetkisi denir. Fakat dava açma, sulh olma, tahkim, kambiyo taahhüdünde bulunma, bağışlama ve gayrimenkulü devretme veya aynı bir hakla sınırlama işlemlerinin yapılabilmesi için temsilciye mutlaka özel bir temsil yetkisi verilmiş olmalıdır. Temsilci kural olarak kendi kendisiyle sözleşme yapamaz. Fakat buna yetkili kılınmışsa veya sözleşmenin niteliği bir çıkar çatışmasına yol açmıyorsa temsilci, kendi kendisiyle sözleşme yapabilir. Bu kurallar, çifte temsil hakkında da uygulanır. Temsilci hileye, hataya, ikraha maruz kalarak sözleşme yapmışsa sözleşmeyi iptal hakkı temsil olunana aittir. Temsil olunan, temsilciye verdiği yetkiyi istediği zaman sınırlayabilir. Fakat temsil yetkisini verdiğini üçüncü kişilere bildirmişse bu yetkiyi sınırlandırdığını da aynı şekilde bildirmelidir. Bildirmezse bu sınırlamayı iyi niyetli üçüncü kişilere karşı ileri süremez.

1.1.3. Temsilin Sona Ermesi

Temsilin sona ermesi üç şekilde olur. Bunlar istifa, azil, ölüm veya ehliyetin kaybıdır.

- **İstifa:** Temsilci her zaman için bu yetkiye sahiptir. Ayrılma anından itibaren hukuksal işlem yapma yetkisi son bulur. Buna rağmen yaparsa yetkisiz temsile girer. Bozucu yenilik doğuran hak kullanımıdır. Tek taraflı irade beyanı yeterlidir. Yasada herhangi bir şekil yoktur. Etkisini o andan itibaren doğuracaktır.
- **Azil:** Temsil olunanın temsilciyi görevden uzaklaştırmasıdır. Borçlar Kanunu'nun 34. maddesi buna dayanaktır. Temsil olunan önceden bu haktan feragati yasaklamış olsa bile temsil yetkisi kısmen veya tamamen ortadan kalkar. Azle rağmen temsilci, üçüncü kişilerle temsil olunan adına işlem yaparsa bunun temsil olunanı bağlayıp bağlamadığı üçüncü kişinin iyi niyetinde aranır. Azilden haberdar olmayan, olması gerekmeyen kişiler, azilden etkilenmez. Sorunun çözümü, azilde üçüncü kişilerin iyi niyetini ortadan kaldıracak önlemleri almaktır. Bunlardan birisi azlin aynı zamanda üçüncü kişilere bildirilmesidir. Ayrıca Borçlar Kanunu 36. maddesi de temsil yetkisinin temsilcinin elinden geri alınmasını yargıya bildirir. Temsil olunan, bu yetkinin geri alınması için başvurabilir. Üçüncü kişiler çok sayıda ise temsil yetkisinin değişikliği ilan yoluyla bildirilebilir. Temsil yetkisi üçüncü kişilere bildirilmişse azlinde üçüncü kişilere bildirilme zorunluluğu vardır.
- **Ölüm veya ehliyetin kaybı:** Taraflardan herhangi birinin ölümü, gaipliği, hukuksal işlem ehliyetini kaybetmesi, iflası gibi sebepler temsil yetkisini sona erdirir. Ancak istisnası taraflarca aksinin kararlaştırılmış olmasıdır. İşin niteliği gereği temsil yetkisinin kullanımının devamını gerektirmesi hâlleri istisnalardır. İflas eden kişinin tasarruf yetkisi sona erer ve bu yetkilerin kullanımı iflas odasına geçer. Ancak istisna vardır. Tüzel kişiliğin son bulmasında da aynı kural geçerlidir. Temsil belli bir süre için verilmiş ise süre sonunda ortadan kalkar. Belli işlemler için yetki verilmiş ise işlem sonucu yetki kalkar.

1.2. Borçların Üçüncü Kişilere Etkileri

Borçların üçüncü kişilere etkileri hukuksal boyutuyla üç şekilde meydana gelir. Bunlar, üçüncü kişiler lehine sözleşme, üçüncü kişinin davranışını üstlenme ve bir borç ilişkisinde üçüncü bir kişinin alacaklının yerini almasıdır.

1.2.1. Üçüncü Kişiler Lehine Sözleşme

Sözleşmenin tarafları kendi adlarına hareket ettikleri yani bir temsil ilişkisinin söz konusu olmadığı durumda borçlu edimini bir üçüncü kişiye ifa ile yükümlüyse buna üçüncü kişi yararına sözleşme denir. Bu sözleşmeler ikiye ayrılır:

- **Başkası yararına eksik sözleşme:** Bu sözleşmede üçüncü kişi borcun ifasını talep edemez yalnızca kendisine yapılacak ifayı kabule yetkili olur. Başkası yararına sözleşmeler aksi kararlaştırılmamışsa eksik üçüncü kişi yararına sözleşmedir.

- **Başkası yararına tam sözleşme:** Bu sözleşmelerde üçüncü şahıs da borcun ifasını isteyebilir. Üçüncü kişi yararına tam sözleşmelerde, üçüncü kişi borcun ifasını talep hakkını kullanmak istediğini borçluya bildirmişse alacaklı, artık borçluyu ibra edemez.

Üçüncü kişi yararına yapılan sözleşmelerde, üçüncü kişinin hakkı taraflar arasındaki sözleşmeden doğduğu için borçlu, alacaklıya karşı ileri sürebileceği itiraz ve defileri üçüncü kişiye karşı da ileri sürebilir. Fakat borçlu üçüncü kişiye karşı olan borcunu, diğer tarafın kendisine olan borcu ile takas edemez.

1.2.2. Üçüncü Kişinin Edasına Taahhüt

Bir üçüncü kişinin edimini taahhüt eden kişi, üçüncü kişinin edimini yerine getirmemesinden doğan zararı ödemekle yükümlüdür. Üçüncü kişi, sözleşmenin tarafı değildir. Yargıtay 1969 tarihli bir İçtihadı Birleştirme Kararı'nda, banka teminat mektuplarını, üçüncü kişinin edimini taahhüt olarak nitelendirmiştir. Başkasının edimini borçlanma, bir tür garanti sözleşmesidir. Garanti sözleşmesi BK'de düzenlenmemiştir.

Garanti verenin bir ivaz (karşılık) elde etme amacı olmaksızın garanti alanı, bir teşebbüse sevk etmek amacı ile teşebbüsün tehlikesini bağımsız olarak üzerine aldığı sözleşmeye garanti sözleşmesi denir.

Kefalet sözleşmesinden farklı olarak başkasının edimini taahhüt edenin borcu asıl borçtan bağımsız bir borçtur. Başkasının edimini borçlanma sözleşmesinin geçerliliği kefalet sözleşmesinden farklı olarak bir şekilde bağlı değildir.

Başkasının edimini borçlanmada, üçüncü kişinin edimi kararlaştırılan zamanda yerine getirmemesi hâlinde, borçlu diğer tarafın müspet zararını gidermekle yükümlüdür. Üçüncü kişinin edimini taahhütten doğan alacak, niteliği itibarıyla sözleşmeye dayalı bir alacak olduğundan 10 yıllık genel zaman aşımına tabidir.

1.2.3. Kanuni Halefiyet

Borç ilişkisi nispi bir hak ilişkisi kurar. Borç ilişkisine taraf olanlardan ayırmak için bu ilişkiye taraf olmayanlara üçüncü kişiler denir. Halefiyet, bir borç ilişkisinde üçüncü bir kişinin, alacaklının yerini almasıdır. Üçüncü kişi borçlunun borcunu alacaklıya öderse ve bu ödemesi sonucunda kendisine ait bir malı rehinden kurtarırsa alacaklıya halef olur.

Alacaklıya borcu ödeyen üçüncü kişi, böyle bir rehin ilişkisi yoksa ödemesi sebebiyle halef sayılmaz. Yalnız borçlu, ödemeyi yapan kişinin alacaklıya halef olmasını kabul ettiğini, alacaklıya bildirirse halefiyet yine gerçekleşir. BK 109'da bahsedilen halefiyet hâlleri bunlardır.

1.3. Alacağın Temlik ve Borcun Nakli

Bu başlık altında alacağın temlikini ve borcun nakli konusunu detaylı olarak inceleyeceğiz.

1.3.1. Alacağın Temliki

Alacağın temliki söylemi, bir alacağın alacaklı tarafından üçüncü bir kişiye devredilmesi demektir.

Alacaklı, alacağını üçüncü kişiye ya bir borcunu ödemek ya alacağın üçüncü kişi eliyle tahsilini sağlamak ya da üçüncü kişiye bir güvence vermek amacıyla devreder. Alacağın temliki, tediye (deme), tahsil ve teminat amaçlarıyla yapılabilir. Alacağın temliki hâkim görüş uyarınca soyut (mücerret) tur.

1.3.1.1. Alacağın Temlikinin Türleri

Alacağın temliki  türlüdür. Bunlar; kanuni temlik, kazai temlik ve iradi temlikdir.

- **Kanuni temlik:** Bir alacağın kanundan dolayı bir alacaklıdan başka bir kimseye geçmesidir. Miras bırakanın ölümüyle sahip olduğu alacaklarının miraslarına geçmesi buna örnektir.
- **Kazai temlik:** Bir alacağın hâkim kararıyla bir başka kişiye geçmesidir. Hâkimin paylı veya el birliği hâlindeki mal varlığı ilişkilerinin giderilmesine ve taksimine ilişkin kararını buna örnek olarak verebiliriz.
- **İradi temlik (rızaı temlik):** Alacağın, devredenle devralan arasında yapılan bir anlaşmayla temlik edilmesidir. Borçlar Kanunu'nda düzenlenmiş olan temlik türü budur.

Grafik 1.3: Alacağın temlikinin türleri

1.3.1.2. Alacağın Temlikinin Konusu

Temlik edenden, temlik edilene geçen münferit alacaktır. Her çeşit alacak temlike konu olabilir. BK 162'de istisnaları belirtilmiştir:

- Bazı alacaklar, kanunda açık bir hüküm bulunması sebebiyle temlike konu olamaz.
- İşin mahiyeti, bazı alacakların mahiyeti onların temlikine engeldir.
- Sözleşme, bir borç ilişkisinin tarafları, kanundan veya işin mahiyetinden değil taraflarca yapılan anlaşmayla kararlaştırılmıştır. Burada yapılan temlikler hiçbir Şekilde hüküm kazanmaz. nc kişinin iyi niyetli olması durumu değiştirmez. Bunun istisnası BK 162/II'de belirtilmiştir. Bu yasa, borçlunun korunması için konulmuştur. Borçlu onay verirse temlik işlemi gerçekleşir. Müstakbel alacaklar da temlike konu olabilir.

1.3.1.3. Alacağın Temlikinin Şekli

Alacağın temlikini, BK'nin 163. maddesi de yazılı şekle tabi tutmuştur. Yalnız temlik bir kanun hükmünden veya mahkeme kararından doğmakta ise bir şekle uymaya lüzum yoktur. Alacağın temliki vaadi bir şekle tabi tutulmamıştır.

1.3.1.4. Alacağın Temlikinin Hükümleri

Alacak temlik edilmekle devreden mal varlığından çıkarak devralanın mal varlığına dâhil olur. Böylece temlik edenin alacaklı sıfatı sona erer. Temlik eden (eski alacaklı) borçludan edimini ifa etmesini artık istemeyeceği gibi borçlu tarafından yapılacak ifayı da kabul edemez.

Yeni alacaklı, borcun ifasını borçludan isteyebilir. Ancak alacağı devraldığını ispat etmesi gerekir (Devir senedini göstermelidir.).

1.3.2. Borcun Nakli

Borcun nakli, borç ilişkisinde yer alan borçlunun, borcunu üçüncü kişiye devretmesidir. Alacağın temlikinin tam tersidir. Bir kimsenin başkasının borcunu yüklenmesiyle asıl borçlununun borçtan kurtulması ve kendisinin borç altına girmesi sonucunu doğuran sözleşmedir.

1.3.2.1. Genel Olarak Borcun Nakli

Alacağın temliki yani alacaklının haklarını başkasına devretmesi esas itibarıyla borçlu için pek mühim sonuçlar doğurmaz. Zira borçlunun, eski alacaklı yerine yeni alacaklıya ödemedede bulunması büyük bir değişiklik meydana getirmez. Ancak borcun naklinde durum biraz değişiktir. Çünkü alacaklı için alacağı temin edebilme ancak borçlunun ekonomik ve mali kudreti ile çok yakından ilişkilidir. Bu sebeple alacağın (temlikinde) devredilmesinde borçlunun muvafakatine lüzum olmamakla beraber, borcun naklinde esas itibarıyla alacaklının rızası gerekir.

Borcun naklinden maksat, alacağın temlikinin tamamen aksi olarak bu hukuksal işlem ile eski borçlu yerine yeni bir borçlunun geçmesidir.

Bu hukuksal ilişkide yine üç kişi alacaklı, borçlu ve borcun nakli müteahhidi bulunur. Borcun nakli müteahhidi, bir başkasının borcunu üzerine alan kimsedir.

1.3.2.2. Borcun Nakil Türleri

➤ Borçtan kurtarma taahhüdü

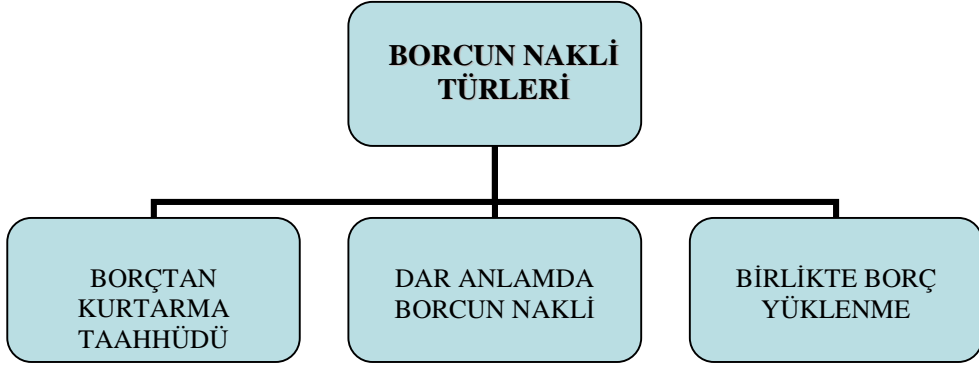
Üçüncü kişinin borçlu ile bir sözleşme yaparak alacaklıya karşı olan borcundan onu kurtarma yükümü altına girmesidir. Buna "borcun iç yüklenilmesi" adı da verilmektedir. Üçüncü kişi ya edimi alacaklıya karşı ifa etmek ya da dar anlamda borcun nakli sözleşmesi yapmak yoluyla borçluyu borcundan kurtarır.

➤ Dar anlamda borcun nakli

Borcu devralan ile alacaklı arasında yapılan bir sözleşme ile borcu devralan üçüncü kişinin alacaklıya karşı edimi ifa yükümünü üstlenmesidir. Buna "borcun dış yüklenmesi" de denilmektedir. Her sözleşme gibi karşılıklı ve uygun irade beyanları ile meydana gelir, özel bir şekle bağlı değildir.

➤ **Birlikte borç yüklenme**

Borç ilişkisinde borçlunun borçluluk sıfatı devam etmekle birlikte onun yanına ikinci bir borçlunun gelmesidir. İkinci borçlu asıl borçlu ile birlikte müteselsil olarak borçludur. Birlikte borç yüklenme de bir sözleşmedir. Bu sözleşme, borç yüklenen ile borçlu veya borç yüklenen ile alacaklı arasında yapılabileceği gibi bu üç taraf arasında da yapılabilir.

Grafik 1.3: Borcun nakli türleri

1.3.2.3. Borcun Nakil Sözleşmesinin Hükümleri

- Alacaklı bakımından borcun nakli ana hükmü borçlunun değişmesidir. Alacağa bağlı yan haklar da eskisi gibi devam eder (borçlunun şahsına özeller hariç).
- Rehin ve kefaletler üçüncü kişilerin razı olduklarını beyan etmeleriyle devam eder.
- Yeni borçlu savunma hakları ileri sürme hakkına sahiptir.
- Önceki borçlunun kişisel defilerini (savularını) kullanamaz ve önceki borçluya arasındaki ilişkiye dayanan defileri de ileri süremez.

Borç nakledilince borçlu borcundan kurtulur; borcu üstlenen onun yerini alır. Yeni borçlunun üzerine aldığı borç eski borcun aynısıdır.

Eski borçluya bir başkası kefil olmuşsa ve bu kişi, yeni borçluya kefil olmayı kabul etmezse onun kefilliği sona erer.

Borç bir rehin ile teminat altına alınmışsa rehin olarak gösterilmiş olan mal eski borçluya ya da borcu üstlenene aitse alacaklının rehin hakkı devam eder. Rehinli mal, bunlardan başkasına aitse rehinin devam etmesi için sahibinin bunu açıkça kabul etmesi gerekir.

1.4. Müteselsil Borç İlişkisi

Borç ilişkisinin esas itibarıyla iki kişi arasında doğabileceğini görmüştük. Bununla beraber alacaklıların veya borçluların bir borç ilişkisinde birden çok olması da mümkündür. Bu hâlde, müşterek alacaklı ve müşterek borçlulardan bahsetmek imkânı vardır. Bu hâlde ise müşterek alacaklılardan her biri bir edadan ancak hisselerine düşen borcun yerine getirilmesini istemek hakkına sahiptir. Borçlular da ancak bu edadan hisselerine düşen borcu yerine getirmekle yükümlüdür.

Buna karşın, müşterek olarak alacaklılar veya borçlulardan her biri edanın tamamını talep etme hakkına sahipse veya yerine getirmekle yükümlü ise alacaklılar ve borçlular arasında bir teselsül (zincirleme) vardır denilir.

Bu durumdaki alacaklılara "müteselsil alacaklılar", bunun karşıtı olarak da bu durumdaki borçlulara "müteselsil borçlular" adı verilir.

1.4.1. Müteselsil Borcun Doğuşu

BK 141. maddesine göre, müteselsil borçlar ya borçluların açık beyanından yani hukuksal işlemde veya kanundan doğar.

- **Hukuksal işlemde doğan müteselsil borç:** Müteselsil borçlular, alacaklıya karşı borcun tamamından ayrı ayrı sorumlu olduklarını beyan suretiyle müteselsil bir borç meydana getirirler ki buna "iradi teselsül" denir. Örneğin; A, B, C 300 bin liralık bir borçtan D'ye karşı müteselsil olarak borçlu olduklarını beyan etmişlerse D, alacağı 300 bin lirayı A, B ve C'den (herhangi birinden) talep edebilir.
- **Kanundan doğan müteselsil borç:** Müteselsil borç bir kanun hükmünden doğuyorsa buna "kanuni teselsül" denir.

1.4.2. Müteselsil Borcun Hükümleri

Bir müteselsil borcun hükümlerini iki bakımdan incelemek gerekir:

- **Alacaklı bakımından:** Müteselsil borçlulardan her biri, alacaklıya karşı müteselsil borcun tamamından sorumludur yani alacaklı her birinden borcun tamamını talep edebilir. Bununla beraber borcun tamamı eda edilene kadar bütün borçluların sorumluluğu devam eder. Borçlular gerek kişisel ve gerekse müteselsil borcun niteliğinden doğan her türlü defileri (savu) alacaklıya dermeyan (ileri sürmek) edebilir.
- **Müteselsil borçlular bakımından:** Borcun tamamını borçlulardan biri ödemişse borcun tamamını ödeyen borçlu, hissesinden fazla ödediği nispette diğer müteselsil borçlulara hisseleri nispetinde rücu (bir ödemede bulunan kimsenin, bu bedeli, asıl ödeme yapması gereken kişiden istemesi) edebilir. Aralarında aksi kararlaştırılmadıkça borçtan eşit hisselerle sorumludurlar. O hâlde, 300 bin liranın tamamını ödeyen borçlu, diğer borçlulardan yüz biner lira talep edecektir. Borçlulardan birinden hisseyi tahsil etmek imkânı olmazsa bu miktar eşit olarak diğer borçlular arasında paylaşılır. Örneğimizde borçludan biri ödeyemezse onun yüz bin lira olan hissesi diğer ikisi arasında elli biner lira olarak paylaşılacaktır.

UYGULAMA FAALİYETİ

Ahmet, Selçuk'un temsilcisidir. Selçuk, Ahmet'e kendisi için F marka araba alması talimatını vermiştir. Ahmet, ise F marka yerine V marka satın almak üzere araba satıcısı Tarık ile anlaşma yapmıştır.

Yukarıda verilen olaya göre işlem basamaklarını gerçekleştiriniz.

İşlem Basamakları	Öneriler
➤ Temsilde sınır aşılmış mıdır? Belirleyiniz.	➤ Temsil yetkisinin temsil olunana ait her türlü işlemin yapılması için verilip verilmediğine bakınız.
➤ İşlem üçüncü kişiyi bağlar mı? Tespit ediniz.	➤ Tarık'ın Ahmet'in temsil yetkisinin sınırlarını bilip bilmediğine bakınız.
➤ İşlem temsil edileni bağlar mı? Tespit ediniz.	➤ Temsilciye verilen temsil yetkisinin konu, süre, şahıs bakımından sınırlarının aşılmadığını inceleyiniz.
➤ Temsil edilen, yapılan işleme icazet verebilir mi? İnceleyiniz.	➤ Tarık'ın Ahmet'in temsil yetkisi hakkında bilgi sahibi olduğunu veya olmadığını belirleyiniz.
➤ Temsil edilen icazet vermez ise üçüncü kişinin zararını kim karşılar? Tespit ediniz.	➤ Temsilcinin yükümlülüğüne bakınız.
➤ Üçüncü kişi temsil yetkisinin olmadığını bilerek işlem yapmışsa zararının karşılanmasını isteyebilir mi? Belirleyiniz.	➤ Üçüncü kişinin yükümlülüğüne bakınız.

KONTROL LİSTESİ

Bu faaliyet kapsamında aşağıda listelenen davranışlardan kazandığınız beceriler için **Evet**, kazanamadığınız beceriler için **Hayır** kutucuğuna (X) işareti koyarak kendinizi değerlendiriniz.

Değerlendirme Ölçütleri	Evet	Hayır
1. Temsilde sınır aşılmış mıdır? Belirlediniz mi?		
2. İşlem üçüncü kişiyi bağlar mı? Tespit ettiniz mi?		
3. İşlem temsil edileni bağlar mı? Tespit ettiniz mi?		
4. Temsil edilen, yapılan işleme icazet verebilir mi? İncelediniz mi?		
5. Temsil edilen icazet vermez ise üçüncü kişinin zararını kim karşılar? Tespit ettiniz mi?		
6. Üçüncü kişi temsil yetkisinin olmadığını bilerek işlem yapmışsa zararının karşılanmasını isteyebilir mi? Belirlediniz mi?		

DEĞERLENDİRME

Değerlendirme sonunda “**Hayır**” şeklindeki cevaplarınızı bir daha gözden geçiriniz. Kendinizi yeterli görmüyorsanız öğrenme faaliyetini tekrar ediniz. Bütün cevaplarınız “**Evet**” ise “Ölçme ve Değerlendirme”ye geçiniz.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyunuz ve doğru seçeneği işaretleyiniz.

1. Aşağıdakilerden hangisi temsil ilişkisinde yer alan kişilerden birisi **değildir**?
A) Temsilci
B) Temsil olunan
C) Dördüncü kişi
D) Üçüncü kişi
2. Aşağıdakilerden hangisi temsil türlerinden birisi **değildir**?
A) Yetkili temsil
B) Kanuni temsil
C) Dolaylı temsil
D) Aracılı temsil
3. Temsil olunanın temsilciyi görevden uzaklaştırmasına ne ad verilir?
A) İstifa
B) Azil
C) İfa
D) Ehliyetin kaybı
4. Üçüncü kişinin edimini taahhütten doğan alacak kaç yıllık zaman aşımına tabidir?
A) 5 yıl
B) 1 yıl
C) 10 yıl
D) 20 yıl
5. Aşağıdakilerden hangisi alacağın temlik türlerinden birisi **değildir**?
A) Yetkili temlik
B) Kanuni temlik
C) İradi temlik
D) Kazai temlik
6. Aşağıdakilerden hangisi borcun nakli ilişkisinde yer alan kişilerden birisi **değildir**?
A) Borcun nakli müteahhidi
B) Borçlu
C) Üçüncü kişi
D) Alacaklı

DEĞERLENDİRME

Cevaplarınızı cevap anahtarıyla karşılaştırınız. Yanlış cevap verdiğiniz ya da cevap verirken tereddüt ettiğiniz sorularla ilgili konuları faaliyete geri dönerek tekrarlayınız. Cevaplarınızın tümü doğru ise bir sonraki öğrenme faaliyetine geçiniz.

ÖĞRENME FAALİYETİ-2

AMAÇ

Gerekli ortam sağlandığında Borçlar Kanunu'na göre borç ilişkisinin sonlandırılmasını kavrayabileceksiniz.

ARAŞTIRMA

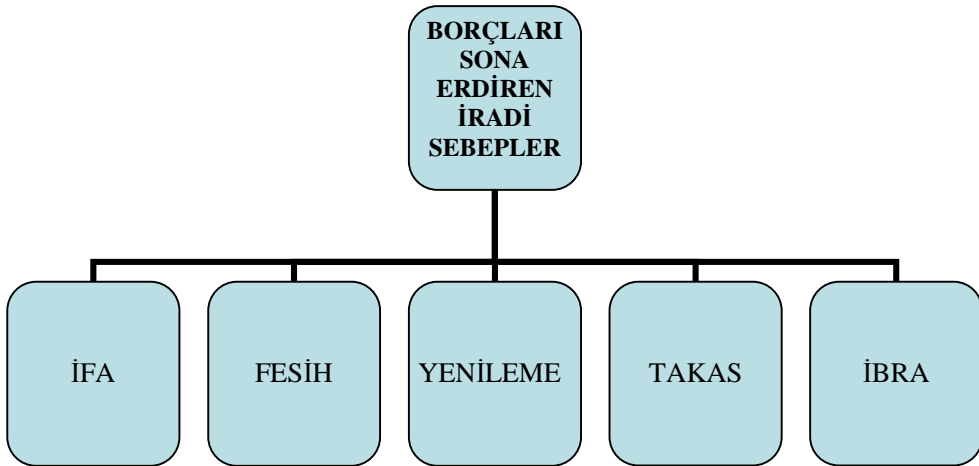
- Çevrenizdeki bilgi kaynaklarından zaman aşımı konusunu araştırınız.
- Bu konuda bir rapor hazırlayıp sınıf ortamında arkadaşlarınıza sunumunu yapınız.

2. BORÇ İLİŞKİLERİNİN SONA ERMESİ

Bu başlık altında borç ilişkilerinin nasıl sona erdiğini inceleyeceğiz.

2.1. Borçları Sona Erdiren İradi Sebepler

Kişilerin kendi kararları ile borçları sona erdiren sebepler ibra, takas, yenileme, fesih ve ifadır. Şimdi iradi sebepleri sırasıyla inceleyelim:

Grafik 2.1: Borçları sona erdiren iradi sebepler

2.1.1. İfa

İfa, borç ilişkisini sona erdiren ve borçlunun borcunu sözleşmeye uygun olarak yerine getirmesini (usulüne uygun ifa) ifade eden bir kavramdır.

İfa, borç ilişkisinin konusu olan edimin borçlu tarafından alacaklıya karşı yerine getirilmesi ve böylece borcun sona erdirilmesidir. Böylece borçlu borcundan kurtulmakta, alacaklı alacağını almakta ve sonuçta taraflar arasındaki borç ilişkisi de ortadan kalkmaktadır. İfa, her borç ilişkisinin amacıdır. İfanın sonuç doğurabilmesi için borçlunun üstlenmiş olduğu edimi belirlenen yer ve zamanda yerine getirmiş olması gerekir.

İfa yeri, borcun ifa edilmesi gereken yerdir. İfa yerini taraflar kendi aralarında serbestçe belirleyebilirler. Taraflar ifa yerini kendi aralarında belirlemediyse para borcu ödeme zamanında alacaklının yerleşim yerinde (ikametgâhında), belli bir şeyin teslimi borcu sözleşme yapılırken o şeyin bulunduğu yerde; diğer borçlar ise borçlunun yerleşim yerinde (ikametgâhında) yerine getirilir.

İfa zamanı, borcun ifa edilmesi gereken andır. Borçlunun edimini yerine getirmekle yükümlü olduğu, alacaklının ise edimin yerine getirilmesini istemeye hakkı olduğu bu ana muaccel (hemen ödenmesi gereken) iyet denir.

2.1.1.1. İfanın Konusu

Borçlunun alacaklıya karşı yerine getirmeyi yüklediği edimdir. Ancak bazı durumlarda asıl edimden başka bir şeyin verilmesi de borcu sona erdirebilir.

- **İfa yerine edim:** Alacaklı, borçlu tarafından kendisine önerilen edimden farklı şeyi kabul ettiği anda borç ilişkisi sona erer. Böyle bir durumda kâr ve risk alacaklının olur. Örneğin Mehmet, Ahmet'e beş ton soğan teslimini üstlenmiş, daha sonra aynı değerde patates vermeyi önermiş ve Ahmet kabul etmiştir.
- **İfa amacıyla edim:** Borçlu tarafından alacaklıya asıl edimden farklı bir şey teklif edilir ve bu şey paraya çevrilip alacaklıya verildiği anda borç ilişkisi biter. Örneğin, Ali'ye 10.000 TL borçlu olan Ahmet borcunu vadesinde ödeyemeyeceğini Ali'ye bildiriyor fakat onun yerine 10.000 TL değerinde patates vermeyi öneriyor. Ali, öneriyi kabul ederse patatesleri alır ve satarak paraya çevirir. 10.000 TL nakit alacağını tahsil eder. Ahmet borcundan nakit alacağın tahsil edilmesiyle kurtulur.
 - **Bölünemeyen edimlerin ifası:** Edimin bir defada ifa edilmesi gerekir. Ancak sözleşmeden, edimin niteliğinden, kanun hükmünden ya da örf âdet kurallarından kaynaklanan bir olanak varsa kısmen ifası mümkün olan bölünebilir bir edimin borçlusu borcunu kısmen ifa edebilir ve alacaklı yapılan kısmen ifayı kabul etmek zorundadır.
 - **Parça ve cins borçların ifası:** Parça borçların ifasında özel nitelikleri ile belirlenmiş olan edimin ifa edilmesi ile borç ilişkisi sona erdirilir. Cins borcu ise edimin konusunun tür ya da miktar üzerinden belirlenmesi hâlinde söz konusu olur. Belirlenen türde ve miktarda şeyin ifası ile borç ilişkisi sona erer.

- **Para borçlarının ifası:** Sözleşmede kararlaştırılmamışsa para borçlarının ifası memleket parası üzerinden duruma göre resmî kur üzerinden yapılır.
- **Para borçlarında faiz:** Taraflar, sözleşmede faiz ödenmesi gerektiğini kararlaştırmamış ise alacaklının faiz talep etme hakkı yoktur. Söz konusu sözleşme bir ticari iş niteliğini haizse kararlaştırılmamış olsa dahi alacaklının faiz hakkı saklıdır. Temerrüde düşen borçlunun alacaklıya ödemesi gereken geçmiş günler faizi de kanundan doğan bir faiz olduğu için sözleşmede kararlaştırılmış olması şart değildir. Asıl alacak zaman aşımına uğrarsa faiz de zaman aşımına uğrar; asıl alacak devredilirse faiz de devredilmiş olur. Faiz alacağı asıl alaktan ayrı olarak devredilebilir, talep ve dava edilebilir.
- **Sözleşmeden doğan faiz:** Taraflar faiz miktarını diledikleri gibi tayin edebilir. Sözleşmede faiz ödeneceği belirtilmiş ancak faizin miktarı belli edilmemişse faiz kanuni oranlar üzerinden alınır.

2.1.2. Fesih

Devam etmekte olan bir hukuki ilişkiyi, tek taraflı olarak ve ileriye dönük olmak üzere sonlandıran bozucu, yenilik doğurucu irade beyanıdır.

Sürekli bir ilişik doğuran sözleşmelerde, taraflardan birinin, kanuna veya sözleşmeye göre sahip olduğu hakkı kullanarak borç ilişkisini çözebilmesi hâlidir. Borç bağı bu şekilde sona erdiren tarafın sahip olduğu yetkiye, fesih yetkisi denir.

Örneğin Taner Bey, sahibi olduğu daireyi 1 yıllık kira sözleşmesi yaparak Birol Bey'e konut olarak kullanılmak üzere kiralamıştır. Sözleşmeye madde ilave edilerek sözleşmenin feshinin her iki taraf için de sözleşme bitiminden bir ay önce olduğu yazılmıştır. Bu durumda sözleşmeyi feshedecek taraf sözleşme bitiminden bir ay önce sözleşmenin yenilenmeyeceğini ve feshedildiğini noterden ihtarname çekerek karşı tarafa bildirmelidir. Aksi takdirde kira sözleşmesi otomatikman bir yıl daha uzar.

2.1.3. Yenileme

Yenileme, yeni bir borç kurmak suretiyle eski borcun ortadan kaldırılmasıdır. Şartları şunlardır:

➤ **Eski borcun ortadan kaldırılması**

Söz konusu borç hukuki işlemde doğan bir borç olabileceği gibi haksız fiil veya sebepsiz zenginleşmeden doğan bir borç da olabilir. Fakat yenilenecek olan borç geçerli bir borç olmalıdır. Zaman aşımına uğramış borçlarla ahlaki bir ödevin yerine getirilmesi için yüklenilmiş olan borcun yenilenebileceği kabul edilmekte fakat kumar ve bahisten doğan borçların ise yenilenemeyeceği benimsenmektedir.

➤ **Yeni doğan borcun eski borçtan farklı olması**

Bu farklılık, edimde objektif yenileme) ortaya çıkabileceği gibi (taraflardan birinin değişmesi (sübjektif yenileme) biçiminde de ortaya çıkabilir.

➤ **Tarafların yenileme için açıkça anlaşmaları gerekir**

Yenileme örtülü (zımni) şekilde yapılamaz. Mevcut bir borç için kambiyo taahhüdünde bulunmak, yeni bir alacak senedi vermek, kefalet senedi vermek aksine anlaşma yoksa yenileme sayılmaz. Ayrıca bir alacağın cari hesaba kaydedilmesiyle borç yenilenmiş sayılmaz. Borç ancak hesap kesilip ortaya çıkan bakiye karşı tarafça kabul edilince yenilenmiş olur. Fakat hesap kalemlerinden biri için verilmiş olan teminat sona ermeyerek bakiye için devam eder. İpotekli borç senedinin veya irat senedinin düzenlenmesiyle birlikte dayanağı olan borç ilişkisi ise kural olarak yenileme yoluyla sona erer. Yenileme sözleşmesi ile eski borç ve ona bağlı ferî borçlar da sona erer. Onun yerine yeni borç geçer ve zaman aşımı yeniden işlemeye başlar.

Örneğin Aydın Bey, Mehmet Bey'in beyaz eşya dükkânından 1.500 TL bedel ile bir buzdolabı satın almıştır. Aydın Bey, 500 TL peşin ödeme yapmış kalan 1.000 TL için ayda 500 TL iki ay ödeme yapmayı Mehmet Bey'e taahhüt etmiştir. Aydın Bey, işten çıkarıldığı için ödeme gücünü kaybettiğini ve ayda 500 TL ödemesinin imkânsız olduğunu Mehmet Bey'e bildirir. Mehmet Bey, bunun üzerine yeni bir ödeme planı yaparak kalan 1.000 TL borcu 5 eşit taksite böler. Ahmet Bey, yeni ödeme planını kabul eder ve borç yenilenerek ayda 200 TL olmak üzere 5 aylık bir ödeme planı oluşturulur. Böylece eski borç ortadan kalkmış olur.

2.1.4. Takas

Karşılıklı olarak alacaklı ve borçlu olan iki taraftan birinin beyanı ile muaccel (hemen ödenmesi gereken) olan borçların daha azı oranında sona ermesidir. Takas, kolaylık ve basitlik sağlar. Takasın, kanuni takas (bizzat kanunun taraflardan birine tanıdığı ve diğer tarafın rızasının bulunmasına gerek olmaksızın sonuç doğuran takas) ve akdi takas (tarafların anlaşmalarıyla ortaya çıkan takas) olmak üzere iki türü vardır. Borçlar Kanunu'nda düzenlenen kanuni takastır.

Örneğin Ali, Veli'nin dükkânına aylık 500 TL kira ödemektedir ve bu dükkânda kasaplık yapmaktadır. Veli'nin yaptığı alışveriş sonucu Ali'ye 200 TL borcu oluşmuştur. Ali Veli'ye 300 TL vererek o ayki kira borcundan kurtulur.

➤ **Takasın şartları**

- **Borçların karşılıklı olması (mütekabiliyet):** Takas edilecek borçlar karşılıklı olmalıdır. Takasta karşılıklılık ilkesinin tek istisnası, alacağın temlikinde, borçlunun temlik öğrendiği zaman henüz muaccel (hemen ödenmesi gereken) olmamış (vadesi gelmemiş) bir alacağı mevcut olup da bu alacağın temlik edilen alaktan daha sonra muaccel (hemen ödenmesi gereken) olmaması şartıyla temlik edilen alacakla takası mümkündür.
- **Borçların benzer olması (mümasiliyet):** Takas edilecek borçlar birbirine benzer olmalıdır. Miktarlarının eşit olması gerekmez.
- **Borçların muaccel (hemen ödenmesi gereken) olması (vadelerinin gelmiş olması):** Vadesi gelmemiş borçlar (müaccel borçlar) kural olarak takas edilemez. Fakat borçlunun iflası durumunda alacaklılar vadesi gelmemiş olsa bile alacaklarını müflisin (iflas eden kişi) kendilerinden olan alacağı ile takas edebilir.

- **Takas beyanında bulunmuş olması:** Takas beyanı tek taraflı şekle tabi olmayan karşı tarafa varmasıyla sonuçlarını doğuran bir işlemdir. Borçlulardan biri, bu hakkından önceden feragat edebilir. Borçların takas edilebilmesi için kural olarak borçlulardan birinin bu beyanda bulunması yeterlidir. Fakat şu kanun, alacakların takasında karşı tarafın onayını aramaktadır:
 - Tevdi edilmiş veya haksız olarak alınmış veya hile ile alıkonulmuş bulunan bir şeyin geri verilmesine veya bedeline ilişkin alacaklar
 - Nafaka ve iş ücreti gibi borçlunun ve ailesinin geçimi için mutlak biçimde zorunlu olup özel niteliği gereği fiilen alacaklının eline verilmesi gereken alacaklar
 - Devlet, vilayet ve köyler lehine olarak kamu hukukundan doğan alacaklar

2.1.5. İbra

İbra, Arapça kökenli bir kelime olup “hastayı iyi etme”, “aklama, temize çıkarma” anlamına gelir. Borçlar Hukuku’nda değişik anlamı olduğuna bildiğimiz ibra, Borçlar Kanunu’nda düzenlenmediği için yasal bir tanıma sahip değildir.

Alacaklının, alacağının tamamından veya bir kısmından borçlu lehine feragat etmesi, daha doğrusu ifa edilmiş gibi kabul eylemesidir. İbra, ifanın dışında borcu kısmen veya tamamen sona erdiren nedenlerden biridir.

Alacaklı ile borçlu arasında yapılan bir sözleşme ile (ibra sözleşmesi) borç sona ermiş olur. Borcu doğuran sözleşme bir şekle bağlı ise Yargıtaya göre ibra sözleşmesi de aynı şekle uygun olarak yapılmalıdır. İbra bir tasarruf işlemi olduğundan ibranın geçerliliği, alacaklının alacak üzerinde tasarruf yetkisinin bulunmasına bağlıdır. İbra ile asıl borç ve ona bağlı ferî borçlar sona erer. Ferî bir borç ibra edilmişse asıl borç sona ermez.

2.2. Borçları Sona Erdiren İradi Dışı Sebepler

Borçları sona erdiren iradi dışı sebepler, ifanın imkânsızlığı ve zaman aşımıdır.

Grafik 2.2: Borçları sona erdiren iradi dışı sebepler

2.2.1. İfanın İmkânsızlığı (Kusursuz İmkânsızlık)

Borçluya yükletilemeyen hâller yüzünden borcun ifası mümkün olmazsa kural olarak borç sona erer.

Borçlu, ifa imkânsızlığının veya ifanın gereği gibi yapılmamasının, kendisine yüklenemeyecek hâller sonucu olduğunu ispatlarsa borcun ifa edilmemesinde kusursuz olduğunu kanıtlamış olur ve sorumluluktan kurtulur.

Sözleşmenin kurulması sırasında ortaya çıkan imkânsızlığa başlangıçtaki imkânsızlık; sözleşmenin kurulmasından sonra ortaya çıkan imkânsızlığa ise sonraki imkânsızlık denir. Başlangıçtaki objektif imkânsızlık, sözleşmenin batıl olmasına neden olur.

Sonraki imkânsızlık, şayet borçlunun kusurundan ileri geliyorsa kusurlu imkânsızlık, borçluya yükletilemeyen bir sebepten ileri geliyorsa kusursuz imkânsızlık ismini alır.

İmkânsızlık bir borcun ifasının çeşitli sebeplerle (umulmayan hâl, kaza, zorlayıcı sebep vb.) mümkün olmamasıdır. İmkânsızlık nedeniyle asıl borç ve ona bağlı ikinci dereceden borçlar ortadan kalkar. İmkânsızlık kısmi veya tam olabilir.

Kusursuz imkânsızlık sebebiyle borcun sona erebilmesi için yok olan (telef olan) edimin yerine başka bir şeyin geçmemiş olması gerekir. Kusursuz imkânsızlık durumunda borçlu karşı taraftan edimini isteyemez. Daha önce almışsa sebepsiz zenginleşme kurallarına göre geri vermek zorundadır. Fakat bu hükmün aksi kararlaştırılabilir.

Satım sözleşmesinde hasar, sözleşmenin kurulduğu andan itibaren alıcıya geçtiğinden satıcı, satılanı teslim borcunu kusursuz olarak yerine getiremiyorsa alıcı taahhüt ettiği semeni (satana mal teslimine karşılık olarak ödenen para) satıcıya ödemekle yükümlüdür.

2.2.2. Zaman Aşımı

Borcu sona erdiren sebeplerden biri de zaman aşımıdır. Zaman aşımı, kanun tarafından belirlenmiş şartlar altında ve belli süre içinde alacaklının hareketsiz kalması sonucu alacağın ifasını isteme yetkisinin sona ermesidir.

Bir borcun zaman aşımına uğraması için borcun vadesinin gelmiş olması, kanunun belirlediği sürenin geçmiş olması, zaman aşımının durmamış ve kesilmemiş bulunması gerekir. Kanunlarda çeşitli zaman aşımı süreleri öngörülmüştür. Genel zaman aşımı süresi on yıldır. Zaman aşımına uğramış olan borç ortadan kalkmaz ancak dava yoluyla isteme yetkisi sona erer; bu borca eksik borç denir.

➤ **Bir borcun veya bir alacağın zaman aşımına uğraması için gerekli şartlar**

- **Borcun muaccel (hemen ödenmesi gereken) olması:** Kural olarak bütün borçlar zaman aşımına uğrar. Fakat gayrimenkul rehni ile güvence altına alınan borçlarla, aciz vesikasına (alacaklı, alacağının tamamını alamamışsa kalan miktar için kendisine verilen vesika) bağlanmış olan borçlar zaman aşımına uğramaz. Menkul rehniyle güvenceye bağlanmış olan borçlar ise zaman aşımına uğrar.
- **Kanunun belirlediği sürenin geçmiş olması:** Kanun bütün borçlar için tek bir süre belirlememiş çeşitli zaman aşımı süreleri öngörmüştür. Kanunda ayrıca özel bir süre belirtilmedikçe her borç on yıllık zaman aşımına tabidir. Buna genel zaman aşımı süresi denir. Zaman aşımı süreleri kural olarak alacağın muaccel (hemen ödenmesi gereken) olduğu andan itibaren işlemeye başlar. Fakat alacağın muaccel (hemen ödenmesi gereken) iyeti bir ihbara bağlanmışsa zaman aşımının başlangıç anı, bu

ihbarın yapıldığı değil yapılabileceği andır. Süreler hesaplanırken o sürenin işlemeye başladığı gün hesaba katılmaz. Son gün bir tatil gününe rastlarsa süre, bugünü izleyen ilk iş gününe kadar uzar.

- **Zaman aşımının durmamış olması:** Kanunda sayılan sebeplerden birinin varlığı durumunda zaman aşımı süresinin işlemeye başlamaması veya başlamışsa bu sebep ortadan kalkıncaya kadar durarak devam etmesine zaman aşımının durması (tatili) denir. Sebep ortadan kalktığı andan itibaren kalan süre durduğu yerden itibaren tekrar işlemeye başlar. Zaman aşımını durduran sebepler şunlardır:
 - Velayetin devamı süresince çocukların ana babalarından olan alacakları için,
 - Vesayetın devamı süresince vesayet altında bulunanların vasi ve vesayet dairelerinden (sulh ve asliye hâkimlerinden) olan alacakları için,
 - Evliliğin devamı boyunca karı kocadan birinin diğerinden olan alacağı için,
 - Hizmet akdinin devamınca işçilerin işverenden olan alacakları için,
 - Borçlu alacak üzerinde intifa hakkına sahip olduğu süre içinde alacağın bir Türk mahkemesinde ileri sürülmesi mümkün olmadığı sürece zaman aşımı işlemez veya işlemeye başlamışsa durur.
- **Zaman aşımının kesilmemiş olması:** Kanunda sayılan sebeplerden birinin gerçekleşmesi durumunda sürenin o ana kadar işlemiş olan kısmının ortadan kalkması ve sürenin baştan itibaren yeniden işlemeye başlamasına zaman aşımının kesilmesi denir. Zaman aşımını kesen sebepler şunlardır:
 - Borçlu borcu ikrar (kabul) ettiği, özellikle faiz veya mahsuben bir miktar para veya rehin veya kefil verdiği takdirde,
 - Alacaklı mahkemede dava açmışsa veya hakeme müracaat etmişse veya icra takibinde bulunmuşsa veya iflas masasına başvurmuşsa zaman aşımı kesilmiş olur.

Zaman aşımı müteselsil borçlulardan birine karşı kesilmiş olursa diğerlerine karşı da kesilmiş olur. Asıl borçluya karşı zaman aşımı kesilmiş olursa kefile karşı da kesilmiş olur. Fakat kefile karşı kesilen zaman aşımı asıl borçluya karşı kesilmiş olmaz.

Zaman aşımının kesilmesi durumunda o andan itibaren işlemeye başlayacak yeni süre kural olarak eskisinin aynıdır. Fakat borç bir senetle ikrar olunmuş veya bir hükümle ispatlanmışsa yeni süre daima 10 yıldır.

➤ **Zaman aşımının hükümleri**

Zaman aşımına uğrayan borç/alacak ortadan kalkmış olmaz sadece alacaklının talep ve dava hakkını sona erdirir. Borçlu alacaklının ifa talebine karşı zaman aşımı defini ileri sürebilir. Zaman aşımına uğramış borç, eksik borçtur. Borçlu dilerse ödeyebilir.

Asıl alacağın zaman aşımına uğraması hâlinde ona bağlı ferî haklar da (faiz, cezai şart gibi) zaman aşımına uğramış olur. Ferî borç zaman aşımına uğramışsa asıl borç zaman aşımına uğramaz.

UYGULAMA FAALİYETİ

Ali, Veli'nin dükkânına yıllık 6.000 TL kira ödemektedir. Veli, Ali'nin dükkânından 150 TL'lik alışveriş yaparak borçlanmıştır. Ali ve Veli arasındaki alacak borç ilişkisini aşağıdaki işlem basamaklarına göre inceleyiniz.

İşlem Basamakları	Öneriler
➤ Borç ilişkisini tespit ediniz.	➤ Borç ilişkisini doğurabilecek durumları inceleyiniz.
➤ Borcun ifası gerçekleşmiş midir? Tespit ediniz.	➤ Borç ilişkisinin devam ettiğini düşününüz.
➤ Fesih ilişkisi var mıdır? Tespit ediniz.	➤ Aralarında devam eden hukuki ilişkilerinin varlığını dikkate alınız.
➤ Yenileme ilişkisi var mıdır? Tespit ediniz.	➤ Üçüncü yenileme konusundaki bilgilerden yararlanınız.
➤ Takas ilişkisi var mıdır? Tespit ediniz.	➤ Karşılıklı olarak birbirlerine karşı borçlarının olduğuna dikkat ediniz.
➤ İbra ilişkisi var mıdır? Tespit ediniz.	➤ İbra konusundaki bilgilerden yararlanınız.

KONTROL LİSTESİ

Bu faaliyet kapsamında aşağıda listelenen davranışlardan kazandığınız beceriler için **Evet**, kazanamadığınız beceriler için **Hayır** kutucuğuna (X) işareti koyarak kendinizi değerlendiriniz.

Değerlendirme Ölçütleri	Evet	Hayır
1. Borç ilişkisini tespit ettiniz mi?		
2. Borcun ifası gerçekleşmiş midir? Tespit ettiniz mi?		
3. Fesih ilişkisi var mıdır? Tespit ettiniz mi?		
4. Yenileme ilişkisi var mıdır? Tespit ettiniz mi?		
5. Takas ilişkisi var mıdır? Tespit ettiniz mi?		
6. İbra ilişkisi var mıdır? Tespit ettiniz mi?		

DEĞERLENDİRME

Değerlendirme sonunda “**Hayır**” şeklindeki cevaplarınızı bir daha gözden geçiriniz. Kendinizi yeterli görmüyorsanız öğrenme faaliyetini tekrar ediniz. Bütün cevaplarınız “**Evet**” ise “Ölçme ve Değerlendirme”ye geçiniz.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyunuz ve doğru seçeneği işaretleyiniz.

1. Aşağıdakilerin hangisi borçları sona erdiren iradi sebeplerden **değildir**?
A) İfa
B) Yenileme
C) Zaman aşımı
D) Takas
2. Devam etmekte olan bir hukuki ilişkiyi, tek taraflı olarak ve ileriye dönük olmak üzere sonlandıran bozucu yenilik doğurucu irade beyanına ne denir?
A) Fesih
B) İfa
C) Takas
D) İbra
3. Karşılıklı olarak alacaklı ve borçlu olan iki taraftan birinin beyanı ile muaccel (hemen ödenmesi gereken) olan borçların daha azı oranında sona ermesi aşağıdakilerden hangisidir?
A) Zaman aşımı
B) Takas
C) İbra
D) Yenileme
4. Aşağıdakilerden hangisi takasın şartlarından birisi **değildir**?
A) Borçların karşılıklı olması
B) Borçların karşılıklı olmaması
C) Borçların muaccel (hemen ödenmesi gereken) olması
D) Borçların benzer olması
5. Aşağıdakilerin hangisi borçları sona erdiren iradi dışı sebeplerden birisidir?
A) Takas
B) Yenileme
C) İfanın imkânsızlığı
D) İfa
6. Genel zaman aşımı süresi kaç yıldır?
A) 1 yıl
B) 2 yıl
C) 3 yıl
D) 10 yıl

DEĞERLENDİRME

Cevaplarınızı cevap anahtarıyla karşılaştırınız. Yanlış cevap verdiğiniz ya da cevap verirken tereddüt ettiğiniz sorularla ilgili konuları faaliyete geri dönerek tekrarlayınız. Cevaplarınızın tümü doğru ise “Modül Değerlendirme”ye geçiniz.

MODÜL DEĞERLENDİRME

Aşağıda verilen işlemleri gerçekleştiriniz.

İşlem Basamakları	Öneriler
➤ Borç ilişkisinde temsili meydana getiren durumları inceleyiniz.	➤ “Temsilin Tanımı ve Türleri” konusundaki bilgilerden yararlanınız.
➤ Üçüncü kişiler lehine sözleşme örneği hazırlayınız.	➤ Borçlunun edimini bir üçüncü kişiye ifa ile yükümlü olması gereğini göz önüne alınız.
➤ Alacağın ve borcun devri işlemini yapınız.	➤ Alacağın Temlik ve Borcun Nakli konularındaki bilgilerden yararlanınız.
➤ Birden çok borçlunun sorumlu buldukları borcun hükümlerini sıralayınız.	➤ Müteselsil Borç İlişkisi konusundaki bilgilerden yararlanınız.
➤ Borçları sona erdiren iradi sebepleri sıralayınız.	➤ Borçları Sona Erdiren İradi Sebepler konusundaki bilgilerden yararlanınız.
➤ Borçları sona erdiren irade dışı sebepleri belirleyiniz.	➤ Borçları Sona Erdiren İradi Dışı Sebepler konusundaki bilgilerden yararlanınız.

KONTROL LİSTESİ

Bu faaliyet kapsamında aşağıda listelenen davranışlardan kazandığınız beceriler için **Evet**, kazanamadığınız beceriler için **Hayır** kutucuğuna (X) işareti koyarak kendinizi değerlendiriniz.

Değerlendirme Ölçütleri	Evet	Hayır
1. Borç ilişkisinde temsili meydana getiren durumları incelediniz mi?		
2. Üçüncü kişiler lehine sözleşme örneği hazırladınız mı?		
3. Alacağın ve borcun devri işlemlerini yaptınız mı?		
4. Birden çok borçlunun sorumlu buldukları borcun hükümlerini sıraladınız mı?		
5. Borçları sona erdiren iradi sebepleri sıraladınız mı?		
6. Borçları sona erdiren irade dışı sebepleri belirlediniz mi?		

DEĞERLENDİRME

Değerlendirme sonunda “**Hayır**” şeklindeki cevaplarınızı bir daha gözden geçiriniz. Kendinizi yeterli görmüyorsanız öğrenme faaliyetini tekrar ediniz. Bütün cevaplarınızı “**Evet**” ise “Ölçme ve Değerlendirme”ye geçiniz.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyunuz ve doğru seçeneği işaretleyiniz.

1. Aşağıdakilerden hangisi temsil ilişkisinde yer alan kişilerden birisi **değildir**?
A) Dördüncü kişi
B) Temsil olunan
C) Temsilci
D) Üçüncü kişi
2. Aşağıdakilerden hangisi temsil türlerinden birisi **değildir**?
A) Yetkili temsil
B) Kanuni temsil
C) Aracılı temsil
D) Dolaylı temsil
3. Temsil olunanın temsilciyi görevden uzaklaştırmasına ne ad verilir?
A) İstifa
B) İfa
C) Azil
D) Ehliyetin kaybı
4. Aşağıdakilerin hangisi borçları sona erdiren iradi sebeplerden **değildir**?
A) İfa
B) Yenileme
C) Takas
D) Zaman aşımı
5. Aşağıdakilerin hangisi borçları sona erdiren iradi dışı sebeplerden birisidir?
A) Takas
B) Yenileme
C) İfanın imkânsızlığı
D) İfa
6. Genel zaman aşımı süresi kaç yıldır?
A) 10 yıl
B) 2 yıl
C) 3 yıl
D) 1 yıl

DEĞERLENDİRME

Cevaplarınızı cevap anahtarıyla karşılaştırınız ve doğru cevap sayınızı belirleyerek kendinizi değerlendiriniz. Yanlış cevapladığınız konularla ilgili öğrenme faaliyetlerini tekrarlayınız.

CEVAP ANAHTARLARI

ÖĞRENME FAALİYETİ-1'İN CEVAP ANAHTARI

1.	C
2.	D
3.	B
4.	C
5.	A
6.	C

ÖĞRENME FAALİYETİ-2'NİN CEVAP ANAHTARI

1.	C
2.	A
3.	B
4.	B
5.	C
6.	D

MODÜL DEĞERLENDİRMENİN CEVAP ANAHTARI

1.	A
2.	C
3.	C
4.	D
5.	C
6.	A

KAYNAKÇA

- **Borçlar Kanunu** (22/04/1926, 818).
- NERAD Hasan, **Borçlar Hukuku**, 1996, İzmir.
- **Türk Medeni Kanunu** (22.11.2001, 4721).